

Сергій Музика, аспірант

Творчий феномен Тараса Шевченка в рецепції Василя Барки: біблійний кордоцентризм

У поезії справжнє людське серце завжди шукало нового дня; шукало свого власного способу висловитися, пізнаючи небо і землю, і свої відчуття, і ніби відроджуючи якусь першоджерельну, близьку до релігії, силу самого слова: з красою і правдою, що становлять могутність над видимими речами.

Василь Барка.

Фольклорна сакральна поетична стихія, автор “Слова о полку Ігоревім”, Григорій Сковорода, Тарас Шевченко, Леся Українка, ранній Павло Тичина, Богдан-Ігор Антонич, Василь Стус, Василь Барка — вершинні явища української поетичної традиції. Через інтуїтивний гнозис вони сформували словесний духопростір нації. Їхні тексти, перш за все, — сприйняття, усвідомлення та відтворення ноуменальної складової єдиного вітального континууму.

Центром цієї творчої парадигми є Тарас Шевченко. Як глибинний прояв культури (культура в своїй буттєвості — істинне проявлення людської історії), він породив у своїй генезі такі потужні енергемно-сміслові вібрації, які найчастіше важко піддаються однозначному витлумаченню.

Щодо літературно-критичного освоєння поетичного спадку Т.Шевченка та визначення його місця в культурно-історичному процесі, то в сучасному шевченкознавстві існує два основних підходи [4,236].

Канонізаційна модель сприйняття поета, тобто Т.Шевченко як геній та пророк. До цієї моделі відносимо праці П.Куліша, М.Чалого, С.Кониського, О.Огоновського,

С.Смаль-Стоцького, Ю.Романчука, І.Франка, М.Грушевського, О.Барвінського, С.Єфремова, Б.Лепкого та інші.

Десакралізаційна модель сприйняття поета, по суті, це підхід до мистецького феномену Кобзаря з класових позицій. Цю модель розробляли у своїх працях М.Драгоманов, А.Луначарський, О.Дорошкевич, А.Річицький, Є.Шаблівський та інші.

Осібнo стоїть інтерпретаційна доктрина Василя Барки. Творчий портрет Т. Шевченка він витворив в оригінальних працях: “Речник Обнови”, “Світло поезії старовинної і сучасної”, “Кобзар і Біблія”, “Традиція і модернізм”, “Правда Кобзаря”, “Хліборобський Орфей, або кларнетизм”...

В основу рецепції творчого методу Т. Шевченка Василь Барка кладе Божественну Христософію: в ній поет — містичне проявлення, яке діє на рівні матеріальності. Тобто, поет — носій харизми і вісник Абсолютної Реальності: “Т. Шевченко був поетом Нового Єрусалиму — духовного: оповідаючи, як подібно до ранкової ясності перед появою сонця, Царство означається в людях, під час їхнього хресного восходження” [3,112].

Поняття провісництва і пророцтва в своїй семантиці не є однозначними. “Провісник — зазначає Д. Андреев, — це той, хто будучи наснаженим даймоном, дає людям відчуття через образи мистецтва у найширшому значенні цього слова вищу правду і світло, що летить зі світів інших. Пророцтво та провісництво поняття близькі, але не тотожні. Провісник — діє тільки через мистецтво; пророк може здійснити свою місію й іншими шляхами — через усне проповідництво, через релігійну філософію, навіть через спосіб всього свого власного життя” [1,174].

Виходячи із вищесказаного, Т. Шевченко — провісник, який творчим актом стверджує трансцендентні позачасові універсалії. Василь Барка пише: “Шевченко до кінця своїх днів непохитно вірив, що слово провісника спроможне розбити тьму недолі” [3,114], а також, що “він (Т. Шевченко) став поетом-провісником заповіді: про “чистих серцем”, що “побачать Бога”, про “тихих”, що “опанують землю” [3,227].

Добросердним — малим,
Тихолюбцям — святим,
Творче неба й землі!
Долгоденствіє їм

На сім світі; на тім...

Рай небесний пошли [6,277].

Визначаючи генетичне коріння “Кобзаря” та Біблії, Василь Барка чітко проводить межу в генезі двох текстів, вдаючись до антиномічного осмислення цих явищ.

Біблія “цілком — від Святого Духа: откровення в слові Божому”; “мова пророків — від неба, відкритого для землі...” [2,173].

“Кобзар” — “слово людське, земне; містить духовну силу і скорб мистецький, як дар Божий: через поетичне натхнення і здатність прозріти, зроджені від живого небесного світла Біблії, від пророцтв і псалмів, як і від євангельських книг” [2,173].

Отже, Біблія — від духовних сфер, що врастають в інферно матеріальності для зцілення людських душ; “Кобзар” — від фізичної тілесності через очищення вогнем слова до усвідомлення своєї сакраментальної природи.

“Через весь “Кобзар” — пише Василь Барка, — проходить відбиток неземного — в земному житті, знак неба — в природі, Божого світла, як милості в людській доброті і любові” [2,174].

Там будем жить, людей любить

Святого Господа хвалить [6,81].

Ми восени таки похожі

Хоч капельку на образ Божий [6,192].

Важливою цариною медитацій дослідника є Шевченків кордоцентризм. В.Барка визначає його як домінуючу категорію, що зорганізовує софійне тло поезії Кобзаря.

“Т. Шевченко зобразив саме серце людини, всю сферу життя її душі — як один всесвіт, найсправжніший і найважливіший, з безперервною протиставою в ньому між двома сторонами: “незловивих, праведних”, як діти; і як звірі, “скажених”, деспотичних. Безліч проміжної видозміни духовної доєднується до неомірної драми вселюдського серця, в зображенні якого і сама поезія Т. Шевченка стала, можна сказати без помилки, найсердечнішою в історії світової лірики” [3,110].

Тільки через щирість і сердечність настане оновлення людини, її відродження. “Поет мав надію, що і сам спричиниться до того: віршами найсердечнішими в світі, які зворушать, розбудять, очистять духовну зміну” [3,269].

Цей погляд походить від Біблійної мудрості, в якій серце — осердя духовного життя людини: “Т. Шевченко виспівав людське серце в дивній зворушливості і чистоті, повноті почувань і просвітленості” [3,288].

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо: у концепції Василя Барки Т. Шевченко представлений “співцем від пророків та апостолів”, що є вищим проявом творчої індивідуальності. Інтерпретуючи творчість Кобзаря, дослідник акцентує на онтологічних коріннях мистецької свідомості поета, визначаючи їх теологічною християнською доктриною, в якій людина динамічний еволютивний мікрокосмос, що перебуває у синархійній підпорядкованості Абсолюту.

Дивним чином справдилися слова апостола Павла, який писав ніби про земну долю Т. Шевченка: “Але Бог вибрав немудре світу, щоб зосоромити мудрих, і безсилне світу Бог вибрав, щоб засоромити сильних” [5,208].

Закономірно сприймаються слова візонера Д. Андреева, про позаземну екзистенцію духовної суті Кобзаря, яка перебуває найближче на шляху “до великої трансформи, що веде в Небесний Єрусалим” [1,66].

Література:

1. Андреев Д. Роза мира.— М., 1991.— 288 с.
2. Барка В. Земля садівничих. — Нью-Йорк — Мюнхен, 1977. — 190 с.
3. Барка В. Правда Кобзаря. — Нью-Йорк, 1961. — 288 с.
4. Громяк Р. Давнє і сучасне. — Тернопіль, 1997. — С. 235-240.
5. Святе Письмо Старого і Нового Заповіту.— Рим, 1963.— 1070 с.; 352 с.
6. Шевченко Т. Повне зібрання творів: У 12-ти т. — Т.2. - К., 1991. — 592 с.